

**2000-luvun koulukotisijoitus: nuorten omat kokemukset
koulukodista lehtien kertomana**

Virpi Keränen

Erityispedagogiikan proseminarityö

Syyslukukausi 2020

Avoin yliopisto

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Keränen, Virpi. 2020. 2000-luvun koulukotisijoitus: nuorten omat kokemukset koulukodista lehtien kertomana. Erityispedagogiikan proseminarityö. Jyväskylän yliopisto. Avoin yliopisto. 44 sivua.

Tämän laadullisen tutkimuksen lähtökohtana oli tarkastella 2000-luvulla koulukodissa olleiden nuorten kokemuksia sijaishuollosta lehtihaastatteluihin perustuen. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitkä syyt johtivat nuorten sijoittamiseen koulukotiin, miten nuoret kokivat koulukodissa viettämänsä ajan, ja millä tavoin he jatkoivat elämäänsä koulukodin jälkeen.

Tutkimuksen aineistona käytettiin 9 sanoma- ja aikakauslehtien internet-sivuilla ollutta artikkelia. Niissä haastateltiin 17 koulukotiin 2000-luvulla sijoitetuina ollutta nuorta. Haastatelluista nuorista poikia oli 9 ja 8 tyttöjä. Pojista 2 oli syntyperältään ulkomaalaisia. Nuorten ikäjakauma oli 12–17 vuotta. Keskimäärin he olivat sijoitettuina koulukotiin hieman yli 3 vuotta. Valmis lehtiartikkeliaineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin tavoin.

Nuorten sijoittamiseen johtaneita syitä olivat päihteiden käyttö, rikollisuus, ongelmat koulunkäynnissä, käytöksessä ja kotona sekä karkaaminen. Nuoret kokivat, että sijoitus oli alun sopeutumattomuuden jälkeen lopulta heidän parhaakseen. Koulukoti antoi heille mahdollisuuden suorittaa peruskoulu loppuun. Koulukodin jälkeen nuoret hankkivat ammatin, menivät töihin ja perustivat perheen. Osalle nuorista tapahtunut notkahdus elämässä koulukodin jälkeen oli eräänlainen välivaihe takaisin hyvään elämään.

Koulukotitausta ei ole este myöhemmässä elämässä menestymiselle. Sijaishuollon viimeisimpänä toimijana koulukodilla on tärkeä rooli kannustaa nuoria hyvään elämään. Nuorten koulukodissa luomat ihmissuhteet voivat kantaa läpi elämän. Koulukoteja tarvitaan nuorten hyvinvoinnin tueksi.

Asiasanat: koulukoti, nuoret, lastensuojelu, sijaishuolto

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	2
1 JOHDANTO.....	4
2 KOULUKOTI.....	6
2.1 Koulukotien historia.....	6
2.2 Koulukotien tehtävä ja yksiköt	7
2.3 Koulukotien toimintaa ohjaavat lait.....	9
3 KOULUKOTI KASVATTAJANA.....	11
3.1 Koulukodit lastensuojelun keskiössä.....	11
3.1.1 Kotimainen tarkastelu	11
3.1.2 Kansainvälinen tarkastelu.....	14
3.2 Koulukotiin sijoitettujen nuorten taustat	16
3.3 Koulukodit sijaishuoltopaikkana.....	17
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	20
4.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset.....	20
4.2 Tutkimuksen lähestymistapa	20
4.3 Tutkimusaineisto.....	21
4.4 Aineiston analyysi	24
4.5 Eettiset ratkaisut.....	27
5 TULOKSET.....	30
5.1 Koulukotiin sijoittamisen syyt	30
5.2 Nuorten kokemukset koulukotiajasta.....	31
5.3 Koulukodin jälkeinen aika.....	34
6 POHDINTA.....	36
LÄHTEET	39
LIITTEET.....	43

1 JOHDANTO

Koulukodit ovat olleet julkisuudessa kielteisessä valokeilassa viimeisten vuosien aikana. Marraskuussa 2016 valtio esitti julkisen anteeksipyynnön koulukodeissa 1950–1960-luvulla olleilta henkilöiltä. Jyväskylän yliopistossa tehdyn selvityksen mukaan silloiset koulukotinuoret kokivat kaltoinkohtelua ja väkivaltaa sijaishuollon taholta (Hytönen ym. 2016). Samana vuonna Laitala ja Puuronen (2016) julkaisivat kirjan, jossa tuotiin esille koulukoteihin sijoitettujen nuorten kokemuksia vuosilta 1940–1985. Heidän tekemässään tutkimuksessa tuli ilmi, että huostaanotoissa ja sen myötä tehdyissä koulukotisijoituksissa tapahtui vääryyksiä. *Yhteiskunnan tahra? Koulukotien kasvattien vaietut kokemukset* -kirja valittiin vuoden tiedekirjaksi 2016. Myös vuonna 2018 eduskunnan oikeusasiamiehen koulukotiin tekemässä yllätystarkastuksessa havaittiin laittomia ja nuoria nöyryyttäviä käytäntöjä, kuten väkisin riisumista, mielivaltaisia rangaistuksia ja tarpeetonta kiinnipitoa (Eduskunnan oikeusasiamies 2018).

Koulukodeilla on yli 200-vuotinen historia. Tällä hetkellä toiminnassa on 5 valtiollista ja 2 yksityistä koulukotia, joihin on sijoitettuina yhteensä 300 nuorta (Valtion koulukodit 2020). Koulukotien merkitys on muuttunut aikojen saatossa huomattavasti 2000-luvulle tultaessa. Alkutaipaleella kasvatuslaitoksiin sijoitettiin pahantapaiset ja köyhistä oloista tulleet lapset. Tänä päivänä sijoitettujen nuorten ongelmien kirjo on laaja, johon vaikuttavat sekä psyykkiset tekijät että sosiaaliset suhteet. Sijaishuollossa olevilla nuorilla on keskimäärin 8 eri sijoittamiseen johtanutta syytä. Sen lisäksi heillä voi olla aiempia sijoituksia ennen koulukotia 2–3, jopa enemmänkin. Koulukoti on lastensuojelun viimeinen päätepyssäkki. Sieltä nuoria ei siirretä enää muihin sijaishuollon yksiköihin. (Kitinoja 2005; Manninen 2013.) Koulukotiin tullessaan nuoret ovat useimmiten henkisesti hajalla, ja arjen palikat ovat sekaisin. Koulukodin tehtävänä on auttaa nuoria saamaan elämä oikeille raiteille.

Koulukoteihin liittyvää tutkimusta on olemassa suhteellisen vähän. Suomalainen koulukotijärjestelmä on ainutlaatuinen maailmassa. Koulukodit ovat palveluntuottajia, joiden toiminnassa yhdistyvät sekä vaativa sijaishuolto että vaativa erityisen tuen perusopetus (Valtion koulukodit 2020). Sen vuoksi vertailu kansainvälisiin lastensuojeluyksiköihin on vaikeaa. Tässä tutkimuksessa koulukotia tarkastellaan internetissä olevien sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleiden kautta, joissa on haastateltu 2000-luvulla koulukodeissa sijoitettuna olleita nuoria. Tutkimuksen avulla halutaan selvittää nuorten sijoittamiseen johtaneita syitä ja heidän kokemuksiaan sekä koulukodista että sen jälkeisestä ajasta. Tutkimuksen avulla pyritään lisäksi kuvaamaan, millainen merkitys koulukodilla on lastensuojelun viimeisimpänä toimijana. Koulukotiin johtaneiden syiden tarkastelusta voi olla hyötyä ennaltaehkäisevässä työssä lastensuojelun parissa.

2 KOULUKOTI

2.1 Koulukotien historia

Suomen ensimmäinen kasvatuslaitos perustettiin 1800-luvun alkupuolella Viipurin lähelle Kyllialään. Tämä oli alkusysäys turvattomien, pahoinpideltyjen ja pahantapaisten lasten pakkokasvatukselle, sillä teollistuminen ja kaupungistuminen olivat tuoneet mukanaan sosiaalisia ongelmia, kuten asunto- ja alkoholi-ongelman, kehittymättömän hygienian ja prostituution. Pakkohoetaanoton säädökset määriteltiin vuoden 1898 holhouslaissa. Vaikka laki salli pakkokasvatuksen, laitoshoidon pidettiin yleisesti ottaen toiseksi parhaana vaihtoehtona kotihoitoon jälkeen. (Pekkarinen 2017a, 9; Pulma 1987, 76.)

Kasvatuslaitosten nimet muutettiin koulukodeiksi vuonna 1946. Muutoksen takana oli halu päästä eroon rangaistuslaitosten maineesta ja siitä, että koulukotityö yhdistettiin kriminaalipolitiikkaan. Koulukotien toimintaan vaikuttivat uskonnolliset arvot ja niin sanottu kustodiaalinen toimintamalli 1970-luvulle saakka. Pääpaino oli lähinnä kurin ja järjestyksen säilyttämisessä, ei niinkään sijoitettujen lasten kehittämisessä. Henkilökuntaa oli vähän suhteutettuna sijoitettuihin lapsiin, ja vuorovaikutus heidän välillään oli vähäistä. Lapset nähtiin eräänlaisena massana, joiden käyttäytymistä sitoivat tarkat säännöt ja kovat rangaistukset. (Laitala & Puuronen 2016, 141; Pulma 1987, 234.)

Koulukoteihin on niiden historian aikana kohdistunut myös kritiikkiä ja erilaisia vaatimuksia. Erityisesti vuonna 1967 perustettu Marraskuun liike puolusti kaikkein heikoimmassa asemassa olevia ja asetti yksilön aseman yhteiskunnan edun edelle. Marraskuun liikkeen tarkoitus oli herättää ja ylläpitää keskustelua sosiaalihuollon asiakkaiden asemasta ja heidän kohtelustaan. Marraskuun liikkeen manifestina toimi *Pakkoauttajat*-teos, joka kohdisti kovaa kritiikkiä koulukoteihin. Kritiikin taustalla oli pyrkimys lakkauttaa koulukotijärjestelmä ja siirtää suojelukasvatus valtiolta kuntien kasvatusneuvoloille. (Pekkarinen 2017a, 10; Pulma 1987, 227–228.)

1980-luvulle tultaessa koulukotien oppilasaines oli muuttunut, koska perheiden ongelmat olivat moninaistuneet ja niiden rakenteet erilaistuneet aviottomien lasten ja yksinhuoltajuuden kasvamisen myötä. Vuonna 1984 voimaan tullut laki *lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta* korosti lapsen etua ja lapsen oman tahdon kunnioittamista. Koulukotien toimintatapoihin ovat vaikuttaneet kulloisenakin aikakautena vallinneet kasvatusteoriat, -arvot ja -kulttuurit. Koulukodit ovatkin vastaanottaneet vuosikymmenten saatossa aina uudenlaisia nuorten sukupolvia. Vaarana lastensuojelun palvelujen erikoistumisessa ja kilpailutuksessa 2000-luvulla on, että kaikki nuoret eivät saakaan tarpeitaan vastaavia sijaishuoltopaikkoja. (Pekkarinen 2017a, 8; Pulma 1987, 231.)

2.2 Koulukotien tehtävä ja yksiköt

Koulukotien pitkän historian ansiosta niiden asema suomalaisessa lastensuojelujärjestelmässä on kiistanalainen. Koulukotien sanotaan olevan lastensuojelun pääteyksikkö. Se on viimeisin lastensuojelullinen keino auttaa nuorta, kun kaikki muut keinot ovat jo kokeiltu. Laissa Terveyden ja hyvinvoinnin alaisista lastensuojeluyksiköistä 1379/2010 kuvataan valtion koulukotien asemaa paikkana, joihin sijoitettuja lapsia ei voida hoitaa muualla. Kyseinen laki on tullut voimaan 1.1.2011.

Valtion koulukodeissa annetaan kasvatusta, hoitoa ja perusopetusta ja siihen liittyvää muuta opetusta sellaisille lastensuojelulain (417/2007) perusteella sijais- tai jälkihuoltoon sijoitetuille lapsille ja nuorille, joita ei voida tarkoituksenmukaisesti kasvattaa ja hoitaa muussa lastensuojeluyksikössä ja jotka eivät sairautensa vuoksi tarvitse muualla annettavaa hoitoa. Valtion koulukodeissa voidaan antaa myös mielenterveyslaissa (1116/1990) tarkoitettuja mielenterveyspalveluja lukuun ottamatta tahdosta riippumatonta hoitoa.

Valtion koulukotien strategiassa vuoteen 2020 kuvataan koulukotien tehtävää sellaisen nuoren hoitona, jota koulu ja sijoitusta edeltäneet lastensuojelun tukitoimet eivät ole kyenneet riittävästi auttamaan. Nuoren elämäntilanne saattaa olla niin vaikea, että ilman koulukotiin sijoittamista seurauksena olisivat mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä riski syrjäytyä. Koulukodilla voikin olla ratkaiseva merkitys nuoren tulevaisuuteen. Strategian mukaan koulukodin arvot muodostuvat osallisuudesta ja yhteistyöstä, turvallisuudesta, ammatillisuudesta ja

ammattietiikasta sekä uskosta nuoren kehittymiseen ja kykyyn ottaa vastuuta elämästään ja niihin liittyvistä valinnoista. (THL 2020d; Valtion koulukodit 2020.)

Valtion viiden koulukodin lisäksi toiminnassa on myös kaksi yksityistä koulukotia. Koulukodeille on luonteenomaista, että ne tuottavat vaativan lastensuojelun ja erityisopetuksen palveluita. Henkilöiltä, jotka työskentelevät koulukodeissa, vaaditaan lainmukaista kelpoisuutta tehtävään, niin lastensuojeluun kuin opetukseen liittyen. Koulukotien toiminnassa erityinen huolenpito, hoito, kasvatusta ja opetus yhdistyvät kuntouttavaksi kokonaisuudeksi sijoitetun nuoren tueksi. Erityisen huolenpidon avulla varmistetaan, että nuori saa tarpeensa mukaista kasvatusta ja ohjausta, ja että häntä tuetaan terveeseen psyykkiseen kasvuun. Koulukodeissa nuorella on mahdollisuus mielenterveyslain mukaisiin mielenterveyspalveluihin. Osana koulukotien toimintaa on myös perhetyö sijoitetun nuoren ja hänen vanhempiansa kanssa. Nuoren ja hänen perheensä kokemukset tulla kuulluksi ja oikeudenmukaisesti kohdelluksi ovat osa sijoitusprosessia. Samoin nuoren itsensä vahva osallisuus ja tasavertaisuus hänen oman elämänsä suunnittelussa ovat olennainen osa kokonaisuutta. (THL 2020a; Valtion koulukodit 2020.)

Kitinoja (2005) määrittelee koulukodin Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen sekä opetushallituksen alaisuudessa toimivaksi lastensuojelulaitokseksi. Hän näkee koulukodin auttajan roolissa, instituutiona, jolla on erityinen asema nuoruuden, koulutuksen ja lastensuojelun näkökulmasta. Koulukoti tarjoaa nuorelle lyhyt- tai pitkäkestoista kuntoutusta, opetusta ja avo- ja jälkihuoltoa. Nuoren vanhemmille tai muille huoltajille annetaan tukea kasvatustehtävään. Valtion koulukodin (2020) määritelmän mukaan koulukoti on erikoistunut tuottamaan palvelua, jossa keskeisenä ovat sijaishuolto ja erityisopetus. Tähän palvelukokonaisuuteen sisältyvät erityistason ja vaativan tason osastohoito, erityinen huolenpito sekä jälkihuolto.

Valtion koulukoteja ovat Lagmansgården (Pedersöre), Limingan koulutuskeskus (Liminka), Sairila (Mikkeli), Sippola (Kouvola) ja Vuorela (Vihti). Vuonna 2019 valtion koulukodeissa oli yhteensä 126 hoitopaikkaa. Sijoitettujen nuorten kokonaismäärä vuoden aikana oli 247. Valtion koulukodeilla on THL:n asettama

johtokunta, jonka toimintakausi kestää neljä vuotta. Valtion koulukotien toiminnan turvaajana on valtion talousarvion määräraha. Sen kautta voidaan tasoittaa oppilashoitopaikkojen vuotuista vaihtelua ja kehittää toiminnan sisältöä ja tutkimustyötä. Kunnat puolestaan ostavat koulukodeilta palveluita, kuten sijais- ja jälkihuollon sekä perusopetuksen. Valtion koulukodit toimivat Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen (THL) ohjauksessa, taloudellista voittoa tavoittelemattomina ja opetushallituksen (OPH) tulosohjaamina sijaishuollon laitoksina. (Pekkarinen 2017a, 19; Valtion koulukodit 2020.)

Yksityisiä koulukoteja ovat perhekuntoutuskeskus Lauste (Turku) ja Pohjolakoti (Muhos). Lauste on voittoa tavoittelematon koulukoti. Pohjolakodin toiminnasta vastaa kansalaisjärjestö Nuorten ystävät ry. Pohjolakotiin sijoitetaan kaikista haasteellisimmin oireilevat nuoret ympäri Suomen. Etäinen sijainti kasvukeskuksista luokin rauhalliset puitteet sijaishuollolle. (Lauste 2020; Nuorten Ystävät 2020.)

2.3 Koulukotien toimintaa ohjaavat lait

Pekkarisen (2017a, 17) mukaan koulukoteja ohjaavat samat lait, kuin muitakin lastensuojelun sijaishuollon yksiköitä. Tärkeimmät näistä laeista ovat perustuslaki, lastensuojelulaki ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista. Näiden lakien lisäksi valtion koulukodeilla on oma lainsäädäntönsä. (Ks. 1397/2010 laki Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä.) Sekä Valtion että yksityisten koulukotien toimintaa valvovat kuntien lisäksi eduskunnan oikeusasiamies ja aluehallintovirastot.

Lastensuojelulaki tuli voimaan vuonna 1936. Lakia on uudistettu viimeksi tammikuussa 2020. Lain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön ja erityiseen suojeluun. Vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti hänen vanhemmillaan tai muilla huoltajillaan. Jos he eivät kykene vastaamaan lapsen tasapainoisesta ja monipuolisesta kehityksestä, viranomaisilla on velvollisuus tukea ja edesauttaa vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Avohuollon palvelut, kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja jälkihuolto muodostavat lastensuojelun

nykyisen palvelutarjonnan. Lastensuojelussa keskeisin periaate on turvata lapsen etu. Kun lapsi on otettu huostaan ja sijoitettu kodin ulkopuolelle, koulukotiin, hänen etujensa ja oikeuksiensa toteutumista valvoo sosiaalityöntekijä. (Lastensuojelulaki; THL 2020b.)

Suomalaislasten vahva juridinen asema tämän päivän lastensuojelussa tarkoittaa, että pienten lasten mielipiteet huomioidaan lastensuojelun päätöksissä. Vuonna 2007 erillinen puhevalta annettiin 12-vuotta täyttäneille lapsille. Tämän myötä lapsi pystyy itse vaatimaan huostaanoton lopettamista, sijaishuollon muutosta taikka avohuollon tukitoimia. Vaikka laki mahdollistaa lasten oman osallisuuden lastensuojelussa, käytännöt voivat olla hyvinkin erilaisia kunnasta riippuen. Alle 12-vuotiaat pyritään kuitenkin sijoittamaan perheisiin, ei koulukoteihin. Lastensuojelulakiin tuli muutoksia 1.1.2020, joiden kautta vahvistettiin sijaishuollossa olevien lasten perusoikeuksia. Muutoksilla haluttiin vahvistaa lapsen oikeutta hyvään, ihmisarvoa kunnioittavaan kohteluun ja huolenpitoon. Myös jälkihuollon ikäraja nostettiin 21 ikävuodesta 25 ikävuoteen. Lakimuutoksella vahvistettiin ensisijaisesti kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen ja hänen huoltajansa oikeusturvaa. Lastensuojelulain muutokseen vaikutti koulukoteihin kohdistunut kritiikki. (Pekkarinen 2017b, 173–174; Sosiaali- ja terveysministeriö 2020.)

3 KOULUKOTI KASVATTAJANA

3.1 Koulukodit lastensuojelun keskiössä

3.1.1 Kotimainen tarkastelu

Koulukoti sijoittuu kodin, koulun, lastensuojelun, mielenterveystyön kuin myös päihde- ja kriminaalihuollon rajapinnoille, joten tutkimuksen kannalta sitä on mahdollista lähestyä monesta eri näkökulmasta. Historian tutkijoille koulukotien pitkä, yli 200-vuotinen perinne, tarjoaa oman kenttensä. Koulukodin nuoria yhdistävä yhteinen tekijä on heidän taustansa lastensuojelun asiakkaina (Pekkarinen 2017a, 56). Sen vuoksi koulukoteihin liittyvien tutkimusten, lähestymistavasta riippumatta, voidaan sanoa kaikkien olevan lastensuojelun keskiössä. Koulukoteihin liittyviä tutkimuksia on tehty suhteellisen vähän. Opinnäytetöitä ja pro graduja löytyy runsaammin.

Lastensuojelun asiakkuus sisältää arkaluonteisia ja salassa pidettäviä asioita, mikä asettaa omat haasteensa tutkimukselle tiedonkeruun suhteen. Pekkarisen (2017a, 34) mukaan myös koulukoteihin sijoitettujen nuorten jälkiseuranta ja sijaishuollon vaikuttavuuden arviointi ovat haasteellisia, koska koulukodeilla ei ole mahdollisuutta jälkihuollon systemaattiseen seurantaan. Kunnat useimmiten haluavat tarjota nuorelle kunnan itsensä järjestämää jälkihuoltoa koulukotien sijaan. Usein tämä tapahtuu ilman nuoren mielipiteen huomioimista.

Kitinojan (2005) erityispedagogiikan alaan kuuluvassa väitöskirjassa tarkasteltiin vuosina 1996 ja 2000 koulukoteihin sijoitettuja nuoria, heidän lastensuojeluasiakkuuttaan ja kouluhistoriaansa. Tutkimuksessa oli mukana 200 nuorta. Tärkeä havainto oli, että nuoren koulukotisijoitus on harvoin hänen ensimmäinen sijoituspaikkansa. Aikaisemmat sijaishuoltoapaikat eivät pystyneet vastaamaan nuorten tarpeisiin, sillä heidän ongelmansa olivat niin vaikeita ja moninaisia, että sijaishuoltoapaikkojen resurssit eivät olleet riittäviä. Nuorten ongelmat olivat tutkimuksen mukaan moninaistuneet ja kestäneet pitkään jo ennen koulukotiin sijoittamista. Perinteisen rikollisen taustan ja koulupinnaamisen lisäksi mukaan tulivat päihde- ja huumeongelmat sekä mielenterveydelliset häiriöt.

Hoidon järjestäminen toisesta kulttuurista tulevalle loi myös omat haasteensa. Keskimäärin nuori oli sijoitettuna koulukotiin puolitoista vuotta. Yhteistyö vanhempien ja koulukodin välillä pitäisi alkaa mahdollisimman nopeasti, ettei laitostumisilmiötä ehtisi tapahtua. Vertailtavat ryhmät erosivat vain siinä suhteessa, että vuonna 2000 koulukotiin sijoitetulla nuorella oli enemmän häneen itseensä liitetyksi luokiteltuja ongelmia. Nuoret jaoteltiin kolmeen lapsityyppiin; erittäin pitkän tuloreitin lapset, pitkän tuloreitin lapset ja lyhyen tuloreitin lapset.

Mannisen (2013) viiden vuoden seurantatutkimuksessa tarkasteltiin vuosina 2004 ja 2005 Pohjolakotiin sijoitettujen nuorten, 15–18-vuotiaiden, neuropsykologista ja psykiatrista profiilia. Lisäksi tutkimuksessa vertailtiin psykologisten piirteiden yhteyttä myöhempään rikollisuuteen ja myöhempään psykiatriseen sairastuvuuteen. Tulosten perusteella koulukotiin sijoitetuilla nuorilla esiintyi erityyppisiä psykiatrisia oireita muuta yleisväestöä enemmän. Oireet olivat sekä sisäänpäin että ulospäin suuntautuvia. Nuorten oireet tunnistettiin melko hyvin koulukodin työntekijöiden toimesta, mutta psykoosiriskioireet, sosiaalisten suhteiden vaikeudet ja poikien masennusoireet jäivät helposti huomaamatta. Nuorilla havaittiin olevan vaikeuksia omien tunteiden käsittelyssä, ja heidän kognitiivinen suoriutumisenensa oli heikompaa verrattuna verrokkeihin. Seuranta-ajalla pojista 75 % sai uuden rikosrekisterimerkinnän. Väkivaltarikoksiin syyllistyi 50 % pojista, kun taas tyttöjen rikollisuus oli vähäisempää. Poikien kohdalla heikko kielellinen suoriutuminen ennusti parhaiten myöhempää rikollisuutta ja väkivaltarikollisuutta. Tutkimuksen perusteella onkin tärkeää tunnistaa koulukotiin sijoitettujen nuorten psykiatrisia oireita ja vaikeuksia tunteiden käsittelyssä. Nämä tulee ottaa huomioon hoidon kokonaisuutta suunniteltaessa.

Isoniemen (2019) julkisoikeudellinen väitöskirja sisälsi sijaishuollosta, kuten koulukodista, karanneiden nuorten rikoksen polulle tai uhriksi joutumisen tarkastelua. Tutkimusta varten poliisiasian tietojärjestelmästä poimittiin vuosilta 2013–2014 ne lapset, jotka olivat poistuneet luvatta sijaishuoltopaikasta, kuten koulukodista, ja joista oli tehty poliisille virka-apupyynnö lastensuojeluviranomaisen taholta. Tutkimuksen kohdejoukkona oli 200 lasta. Valtion koulukodeista luvatta poistumista, hatkojen ottamista, tapahtui 351 kertaa. Tämä on 6 %

kaikista tutkimuksen luvatta poistumisista. Keskimäärin valtion koulukodeista karattiin 16-vuotiaana, ja lapsen poissaolo kesti 7–48 vuorokautta 145 lapsen kohdalla. Valtakunnallisesti 69 % luvattomista poissaoloista kesti 0–6 vuorokautta. Koska koulukodit ovat kaikkein haastavimmassa elämäntilanteessa olevien lasten sijoituspaikka, tämä näkyi myös pidempinä luvattomina poissaoloina. Yleensä koulukotiin sijoitettu nuori on kaukana kotiseudultaan, mikä saattoi osaltaan aiheuttaa painetta pidempään karkumatkaan. Tutkimuksen tärkeä havainto oli, että luvattoman poissaolon aikana lähes joka kolmas lapsi syyllistyi jonkinlaiseen rikokseen ja joka kymmenes joutui puolestaan rikoksen uhriksi. Ne lapset, jotka syyllistyivät luvattomiin poissaoloihin useasti, tekivät rikoksia useammin, kuin ne lapset, joiden alttius hatkoihin oli vähäisempää. Koska sijaishuollosta poistuminen voi johdattaa lapsen rikoksen polulle tai uhriksi, on tärkeää panostaa ennalta estämiseen ja jälkihuoltoon.

Mannisen, Pankakosken, Gisslerin ja Suvisaaren (2015) tekemässä seurantatutkimuksessa tarkasteltiin koulukotiin sijoitettuna olleiden nuorten kuolleisuusriskiä. Tutkimuksen kohdejoukko käsitti 885 nuorta, jotka olivat olleet koulukodissa vuosien 1991, 1996, 2001 ja 2006 aikana. Nuorten keski-ikä oli 15,2 vuotta. Verrokkeihin nähden koulukoteihin sijoitetuilla nuorilla oli 7-kertainen riski ennenaikaiseen kuolemaan. Sijoituksen aikana kuolemanriski vastasi verrokkien tasoa, kun sijoituksen päätyttyä se puolestaan kasvoi. Pojilla kuolleisuus oli huipussaan 25-vuotiaana ja tytöillä 30-vuotiaana. Yleisimmät kuolinsyyt olivat päihteisiin liittyvät itsemurhat. Sekä sijoituksen aikana että sen päätyttyä onkin tärkeää panostaa nuorten mielenterveyden tehokkaaseen hoitoon ja päihteiden käyttöön liittyviin ongelmiin.

Stakesin rahoittamassa Koulukotioppilaan urat -tutkimuksessa Jahnukainen (2004) selvitti vuosina 1996 ja 2000 kotiutettujen nuorten yhteiskuntaan jäsentymistä ja riskikäyttäytymistä. Tutkimukseen tavoitettiin vanhemman kohortin osalta 32 %. Kolmen kotiutuneen nuoren todettiin kuolleen. Nuoremman kohortin osalta tavoitettiin 20 %. Tästä ikäryhmästä oli kuollut yksi. Tutkimusta varten haastateltiin 52 koulukodista kotiutunutta nuorta. Tutkimuksen tärkein

tulos oli, että koulukodin jälkeen sekä yhteiskuntaan sopeutuva että riskikäyttäytyminen ovat mahdollisia. Kokonaisuutena tutkimuksen aineistoa tarkastellessa kehitys jakaantui puolella nuorista myönteisesti ja puolella kielteisesti. Tutkija varoittaa tekemästä kuitenkin liian suoraviivaista tulkintaa asiasta. Tutkimuksen ulkopuolelle jääneet nuoret olivat todennäköisesti epävakaaalla uralla elämäntilanteensa suhteen. Sen lisäksi osa kotiutetuista nuorista oli edelleen jossain jatkohoitopaikassa. Erityispedagogisten jälkiseurantojen ongelmana on useimmiten vastaavan verrokkiryhmän puute.

3.1.2 Kansainvälinen tarkastelu

Koulukotien vertailu eri maiden välillä on hankalaa. Tämä johtuu erilaisista käytännöistä, erilaisista lainsäädännöistä ja nuorten erilaisista taustoista. Pekkarisen (2017b, 176) mukaan koulukoteja ja niihin rinnastettavia laitoksia ei yleensä sisällytetä kansainvälisiin tutkimuksiin lastensuojelun sijaishuoltoa tarkasteltaessa. Tämä johtuu siitä, että normeja rikkovien nuorten sijaishuoltopaikkoina ovat oikeuslaitoksen alaiset instituutiot. Asia voidaan ajatella käänteisesti siten, että suomalainen koulukotijärjestelmä muodostaakin omaleimaisen kokonaisuuden kansainvälistä lastensuojelun rakennetta tutkittaessa.

Bullock (2006) tutki koulukotisijoitusta eri maissa. Hänen mukaansa terminologia, sijoitusten tarkoitukset ja laitokset ovat hyvin erilaisia eri maissa. Sen vuoksi vertaileminen on erittäin vaikeaa. Esimerkiksi Englannissa sisäoppilaitoksissa on nuoria tuplasti enemmän Yhdysvaltoihin verrattuna, kun taas koulukotiin sijoitettujen määrä on huomattavasti pienempi. Syitä tähän on vaikea arvioida, mutta sijoitukset koulukotiin ovat useimmiten viimesijaisia, ja niitä värittävät skandaalit. Tämä taas johtaa siihen, että koulukotisijoitusten positiiviset vaikutukset unohtuvat.

Ruotsalaisen Stegehusin internetsivuja lukiessa lastensuojelulaitosten ero Suomen ja Ruotsin välillä tulee ilmi. Stegehus käsittää sekä koulun että koulukodin. Stegehus Waldorfskola ottaa vastaan oppilaita koululuokilta 5–9. Näillä oppilailla voi olla neuropsykologisia diagnooseja, kuten ADHD. Oppilas voi käydä

koulussa päivittäin tai asua Stegehusissa. Nämä lapset saavat erityistä tukea oppimiseen. Stegehus Skolhemiin on puolestaan sijoitettu lapsia, joilla on vaikeuksia sosiaalisen vuorovaikutuksen kanssa. Ruotsin lastensuojelulain mukaisesti koulukotiin on sijoitettuina sekä tyttöjä että poikia, jotka asuvat Stegehusissa. Paikka ei ole tarkoitettu lapsille, joilla on rikollista taustaa tai päihdeongelmia. Käytössä ovat erityisopetuksen lisäksi psykologin ja psykoterapeutin palvelut. Stegehus tarjoaa myös lasten vanhemmille perheneuvontaa. Opetuksessa eläimet, kuten vuohet, lampaat ja kanat, ovat vahvasti mukana. Jotkut työntekijät tuovat mukanaan omia koiriaan. Eläinten on havaittu luovan rauhaa ja hyvinvointia lapsille. Vuodesta 1977 lähtien toimineen Stegehusin omistaa voittoa tavoittelematon Steget-säätiö. (Stegehus 2020.)

Ruotsalaiset koulukodit ovat Levinin (2004) mukaan erityisvalvontakoteja. Ne ovat suljettuja laitoksia, joihin on sijoitettu nuoria rikollisia ja päihteiden väärinkäyttäjiä. Koska nuoret sijoitettiin erityisvalvontakoteihin määräämättömäksi ajaksi, he kokivat sijoituksensa vankeutena, eivätkä hoitona. Nuoret kuitenkin arvostivat laitosta turvapaikkana, jossa he olivat suojassa kaltoin kohtelulta, hyväksikäytöltä ja ulkopuolisen maailman kurjuudelta. Ruotsissa lastensuojelujärjestelmä mahdollistaa päihteidenkäyttäjien ja rikosten tekijöiden sijoittamisen pakkokeinoin suljettuihin laitoksiin. Lastensuojeluviranomaisilla ei ollut sijoitusten suhteen erityisiä odotuksia, jolloin henkilökunnan tehtävänä oli lähinnä pitää nuoret laitoksessa varmassa tallessa. Koska nuoria ei pystytty ohjaamaan takaisin normaaliin elämään laitoksen sisällä, täytyi nuoret sopeuttaa laitoksen käytäntöihin. 80 % laitoksesta vapautuneista nuorista miehistä pärjäsi huonosti tai erittäin huonosti elämässään. Sen vuoksi erityisvalvontakotien ei katsota kuntouttavan nuoria, vaan päinvastoin.

Tordön (2020) tarkastelee tutkimuksessaan kodin ulkopuolelle sijoitettuja ruotsalaislapsia. Hän tuo esille, että Ruotsissa syntymävanhemmilla on vahva oikeus lapsiinsa lain mukaan. Kodin ulkopuolelle sijoittamista säätelee kaksi lakia, jotka ovat laki sosiaalipalveluista ja laki nuorten henkilöiden hoidosta. Vasta kolmen vuoden yhtäjaksoisen sijoituksen jälkeen sijaisvanhempi voidaan nimittää lailliseksi huoltajaksi. Tutkimustulosten mukaan OHC-sijoitetuilla (out-of-home

care) lapsilla oli heikompi mielenterveys, tyytymättömyyttä sosiaaliseen elämään, huonoja kokemuksia yleisesti elämässä ja huonommat edellytykset koulumenestykseen verrokkeihin verrattuna. Sen vuoksi tarvitaan uusia toimintatapoja koulumyönteisyyden kehittämiseen ja lasten tukemiseen. Tutkimus antaa viitteitä siitä, että yleisesti kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lähtökohdat elämään ovat verrokkeja heikommat.

3.2 Koulukotiin sijoitettujen nuorten taustat

Pekkarisen (2017a, 26, 29, 45) mukaan koulukotiin sijoitettuja nuoria yhdistävä tekijä on moniongelmaisuus, joka ei selity yksistään psyykkisillä tekijöillä, vaan kyse on lisäksi sosiaalisista suhteista. Tämä tarkoittaa nuorten sosiaalisissa suhteissa tapahtuneita kielteisiä muutoksia, jotka liittyvät siteisiin lapsuudenperheen, varhaiskasvatuksen ja koulun aikuisten taikka vertaisten kanssa. Koulukotiin sijoitetulla nuorella on yleensä harteillaan useamman tyyppisiä käytösongelmia, kuten karkailua, aggressiivisuutta, päihteiden käyttöä, vaikeuksia koulunkäynnissä, koulupinnausta ja psyykkisiä ongelmia. Nuoren aggressiivinen käytös ilmenee itsetuhoisuutena ja toisiin kohdistuvana väkivaltaisuuksena. Koulukotiin sijoitetun nuoren käytös voi olla aggressiivisuuden sijaan eristäytyvää tai vetäytyvää. Sijoittamisen taustalta voi löytyä myös koti- ja perheongelmia, kuten yksinhuoltajuutta taikka vanhempien uupumusta ja keinojen vähyyttä puuttua riittävästi nuorten käytökseen.

Koulukotiin sijoitetuilla nuorilla on yleisesti ottaen koulunkäyntiin liittyviä vaikeuksia (Pekkarinen 2017a, 26). Kitinojan (2005) mukaan tärkein syy koulukotiin sijoittamisessa liittyy vaikeisiin kouluongelmiin 90 % koulukotinuorista. Muita sijoittamisen syitä ovat käytösongelmat (83 %), päihteiden käyttö (56 %), rikollisuus (49 %) ja karkaaminen sijaishuoltopaikasta (38 %). Sijoittamisen syyt kohdistuivat nuoreen itseensä neljällä viidestä koulukotinuoresta, yhden viidesosan liittyessä perheeseen. Koti- ja perheongelmat ilmenevät perheen hajoamisena, vanhempien päihteiden käyttönä, perheväkivaltana ja isän antisosiaalisuutena (Lehto-Salo 2011). Toinen keskeinen syy nuorten sijoittamiseen koulukotiin

ovat käytösongelmat. Pekkarinen (2017a, 29–30) kuvaa karkailua yhdeksi diagnosoidun käytöshäiriön kriteeriksi. Karkailu on yhteydessä kiinnittymisen vaikeuteen; nuoren käytös selittyy hänen lapsuudessa kokemillaan traumoilla ja kiintymyssuhteiden puuttumisella. Karkaamisella on kielteinen vaikutus sijoitetun nuoren elämään, sillä se johtaa useimmiten sijaishuoltopaikkojen vaihtumiseen ja lopulta koulukotiin. Sijaishuollosta karkaaminen kertoo nuoren vapaudenkaipuusta. Karkaamisen käänköpuolena on nuoren mahdollinen altistuminen vaaratekijöille, kuten päihteille, rikoksille, väkivallalle tai seksuaaliselle hyväksikäytölle.

Mannisen (2013, 21) mukaan koulukotiin sijoitetuista nuorista suurin osa on 13–17-vuotiaita, ja enemmistö heistä on poikia (60–70 %) ja syntyperältään suomalaisia (yli 90 %). Koska suurin osa (80 %) koulukotiin sijoitetuista nuorista tulee sijaishuollon asiakkaaksi hieman yli 10-vuotiaana, nuorella on voinut olla taustalla keskimäärin 2–3 aikaisempaa sijoitusta ennen koulukotiin sijoittamista. Yhdellä sijoitetulla nuorella on keskimäärin kahdeksan ongelmaa, jotka liittyvät häneen itseensä, perheeseensä tai kotiinsa (Kitinoja 2005, 202). Koska koulukotiin sijoitetun nuoren tarpeet ovat yksilöllisiä, myös hoitopolun tulee olla yksilöllinen. Pitkät hoitopolut eri sijaishuoltopaikoissa voivat traumatisoida nuoria. Sen vuoksi on tärkeää, että nuorille tarjotaan aikuisjohtoista, turvallista ja säännöllistä arkea kuntoutumisen tueksi. Nuorten lisäksi tukea tarvitsevat myös heidän perheensä. (Nuorten Ystävät 2020; Pekkarinen 2017a, 30, 35.)

3.3 Koulukodit sijaishuoltopaikkana

Koulukotiin sijoitettu nuori joutuu useimmiten satojen kilometrien päähän läheisistään. Ympärillä olevat vieraat ihmiset ja tuntematon ympäristö jo ennestään oireilevalle nuorelle voivat aiheuttaa lisää traumoja. Koulukotiin sijoitettu nuori voi karata useampaan kertaan. Koulukodista karkaaminen on yksi osa nuoren sijoitusprosessia, johon sijoitusyksikön tulee vastata hoidollisin keinoin. Tällöin nuori haetaan takaisin karkureissultaan, jolloin hän tuntee, että hänestä välite-

tään ja huolehditaan. Kokemus voi olla nuorelle ainutlaatuinen siten, ettei kukaan ole aiemmin välittänyt, etsinyt ja hakenut häntä takaisin. Luottamuksen rakentaminen nuoreen ja säännöllisen arjen luominen ovat koulukodin tärkeitä, mutta jokseenkin haastavia tehtäviä nuoren elämässä. (Pekkarinen 2017a, 29, 31.)

Koulukodit poikkeavat muista lastensuojelun sijaishuoltopaikoista ensinnäkin siitä syystä, että niillä on omat, erityistä tukea tarjoavat peruskoulunsa. Toiseksi koulukodit toimivat yhtä aikaa useiden palveluiden, kuten sosiaali-, terveys- ja kriminaalihuollon rajapinnoilla, erityisopetuksen lisäksi. Koulukodeissa hoito ja kasvatustavat muodostavat kuntouttavan kokonaisuuden, jonka avulla nuoren on mahdollista suorittaa oppivelvollisuus ja saada siten valmiudet jatko-opintoja varten. Yksilöllisen perusopetuksen lisäksi koulukodit ehkäisevät nuoren syrjäytymistä, sillä kouluaineiden rinnalla nuori opettelee luonteentaitoja sosio-emotionaalisten taitojen lisäksi. Luonteentaidot, kuten uteliaisuus, sinnikkyys ja itsesäätely tukevat nuoren oppimista ja vahvistavat itsetuntoa. Nuoren tilanteen mukaan hän voi saada erityistason, vaativan tason tai erityisen huolenpidon osastohoitoa. Koulukotien jälkihuollon avulla tuetaan nuoren muuttamista takaisin kotiin taikka omaan asuntoon. (Pekkarinen 2017a, 44, 46; Valtion koulukodit 2020.)

Koulukodissa nuoren tukena toimivat hänelle nimetyt omaohjaajat, joita on yleensä kaksi. Heidän tehtävänä on olla nuoren apuna arjen käytännön asioissa ja kannustaa nuorta löytämään omia vahvuuksiaan. Sijoitetun nuoren ja omaohjaajien välille halutaan luoda luottamuksellinen vuorovaikutussuhde, jolloin nuori voi avautua vaikeistakin asioista. Omaohjaajat vastaavat yhteistyöstä nuoren huoltajien kanssa. Nuoren hoito- ja kasvatussuunnitelman tekemiseen osallistuvat huoltajien ja omaohjaajien lisäksi koulukodin erityistyöntekijät, psykologi, sosiaalityöntekijä, sairaanhoitaja ja perheterapeutti. Nuoren kuntouttamisen tukena koulukodit käyttävät tutkittuja työmenetelmiä, kuten menetelmällistä perhetyötä (THL/Lapset puheeksi), päihdearviotyöskentelyä ja aggressionhallinnan ryhmätoimintaa (ART). (Nuorten Ystävät 2020; Valtion koulukodit 2020.)

Koulukodissa nuoren elämään sisällytetään tavallisia asioita, kuten koulunkäyntiä, harrastustoimintaa ja arkista elämää asuinyksikössä. Koulukodin arki pitää sisällään selkeän rytmin. Nuori voi pitää yhteyttä omaan perheeseen puhelimen välityksellä tai lomailemalla kotonaan viikonloppuisin ja koulujen lom aikoina. Myös vanhemmat voivat vierailla koulukodissa. Nuoren omaa oloa voi helpottaa toisilta nuorilta saatu vertaistuki. Mikäli nuoren käytös vaatii, koulukodilla on oikeus rajoittaa nuoren elämää. Yhteydenpidon rajoittaminen, henkilötarkastus, aineiden ja esineiden haltuunotto, kiinnipitäminen ja liikkumisvapauden rajoittaminen voivat tuntua nuoresta ahdistavilta, mutta ovat lain suomia toimia. (THL 2020c; Valtion koulukodit 2020.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tutkimuksen aiheena on koulukoti. Tutkimuskohteena ovat suomalaisnuoret, jotka ovat olleet koulukodin asukkaina 2000-luvulla. Tutkimus pohjautuu sanoma- ja aikakauslehdissä oleviin nuorten haastatteluihin. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mistä syistä nuoret joutuivat koulukotiin, miten he kokivat koulukodissa viettämänsä ajan ja miten heidän elämänsä jatkuivat koulukodin jälkeen.

Tutkimuskysymykset ovat

1. Millaiset syyt johtivat nuorten sijoittamiseen koulukotiin?
2. Millä tavoin nuoret kokivat koulukotiaikansa?
3. Miten nuoret jatkoivat elämäänsä koulukotiajan jälkeen?

4.2 Tutkimuksen lähestymistapa

Lähestyin tutkimuksen aihetta, 2000-luvulla koulukoteihin sijoitettuina olleiden nuorten kokemuksia sanoma- ja aikakauslehtien kertomina, laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimusotteella. Tutkimuksessa huomioin tieteenalan, erityispedagogiikan, lähtökohdat. Koulukotisijoituksessa on kyse nuoren erityisestä huolenpidosta, kasvusta ja hyvinvoinnista, johon on puututtu lastensuojelun keinoin.

Pyrin antamaan nuorten kokemuksille koulukotisijoituksesta ilmiönä mielekkään tulkinnan yleisellä tasolla, ilman tilastollisia yleistyksiä. Hirsjärven, Remksen ja Sajavaaran (2015, 161) mukaan jokainen laadullinen tutkimus on aintlaatuinen, jolloin tutkimuksen aineistosta ei tehdä päätelmiä yleistettävyyteen liittyen. Lähtökohtana laadulliselle tutkimukselle on todellisen elämän kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullisen tutkimuksen pyrki-

myksenä onkin löytää tosiasioita, olemassa olevien totuusväittämien sijaan. Laadullisesta tutkimuksesta käytetään myös nimitystä ymmärtävä tutkimus tai ihmistutkimus (Tuomi & Sarajärvi 2013, 23).

Tässä tutkimuksessa koulukodilla tarkoitetaan Suomessa toimivaa lastensuojelun yksikköä ja sen tuottamia laissa määrättyjä palveluita. Tutkimuksessa ei ole olennaista, onko nuori ollut sijoitettuna valtion vai yksityisen palvelun tuottajan omistamaan koulukotiin. Käsitteellä koulukotinuori tässä tutkimuksessa tarkoitetaan henkilöä, joka on lastensuojeluasiakkuuden kautta ollut sijoitettuna koulukotiin. Yleisesti käsite koulukotinuori voi herättää kielteisiä tunteita. Käsitteen tarkoitus ei kuitenkaan ole leimata koulukotiin sijoitettuna ollutta nuorta.

4.3 Tutkimusaineisto

Laadullisessa tutkimuksessa yleisimmin käytetyt aineistonkeruumenetelmät ovat kysely, havainnointi, haastattelu ja erilaisten dokumenttien kautta saatava tieto. Näitä menetelmiä voidaan käyttää yksittäin, rinnakkain tai yhdisteltynä, huomioiden tutkimuksen tekemiseen käytettävissä oleva aika. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71, 85.)

Tämän tutkimuksen aineistona on valmis aineisto. Se tarkoittaa, että aineisto oli olemassa valmiina tutkimuksesta riippumatta. Tutkimusprosessi valmiin aineiston kanssa voi edetä joko tutkimustehtävien kautta valmiin aineiston etsintään taikka päinvastoin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tässä tutkimuksessa päädyin tutkimustehtävien kautta valmiiden aineistojen etsintään niin sanotuista kulttuurituotteista, sanoma- ja aikakauslehdistä sekä ammattilehdestä.

Kulttuurituotteet voivat olla joko sähköisessä tai paperisessa muodossa. Tutkimuksen valmiin aineiston etsin sähköisen viestimen, internetin avulla. Tässä tutkimuksessa sanoma- ja aikakauslehdet sekä alan ammattilehdet tarkoittavat käsitteitä, jotka löytyvät Tilastokeskuksen (2020) sivuilta. Sen mukaan sa-

nomalehdet ilmestyvät 1–7 kertaa viikossa sisältäen valtakunnallisia ja paikallisia uutisia. Sanomalehdet voivat olla 4–7 kertaa viikossa ilmestyviä päivälehtiä tai 1–3 kertaa viikossa ilmestyviä muita sanomalehtiä. Aikakauslehti on puolestaan säännöllisesti, vähintään 4 kertaa vuodessa ilmestyvä lehti. Se sisältää artikkeleita joko yleiseltä tai erikoistuneelta elämänalueelta. Aikakauslehtiä ovat myös muutaman kerran vuodessa ilmestyvät ammattijärjestöjen lehdet.

Aloitin aineiston keräämisen valitsemalla mukaan otettavat sanoma- ja aikakauslehdet. Sanomalehtien valinnassa käytin apuna koulukotien sijaintia, ja niiden alueilla ilmestyviä laajalevikkisimpiä lehtiä. Aikakauslehdet valitsin satunnaisesti, huomioiden niiden tyylin ja asiasisällön, jolloin muun muassa käsityö-, sisustus- ja autolehdet suljin aineiston keräämisen kohteina pois. Ammattilehtiä löytyi yksi, jonka otin mukaan. Suoritin aineiston keräämisen sähköisesti, koska kirjastot säilyttävät sanomalehtiä vain kolme kuukautta ja aikakauslehtiä yhdestä kolmeen vuotta.

Tässä tutkimuksessa sanomalehdistä mukana ovat Etelä-Suomen Sanomat, Helsingin Sanomat, Hämeen Sanomat, Kaleva, Karjalainen, Keski-suomalainen, Länsi-Savo ja Turun Sanomat. Aikakauslehdistä mukana ovat Apu, Seura, Tosi Elämää ja Voi Hyvin. Ammattilehdistä mukana on Nuorten Ystävät. Taulukossa 1 on esitetty sanoma- ja aikakauslehtien internetsivuilla tehtyjen hakujen tulokset *koulukoti*-sanalla. Haut suoritin 20. – 21.11.2020.

TAULUKKO 1. Sanoma- ja aikakauslehtien internetsivujen koulukoti-haut, löytyneet haastattelut, kriteerit täyttävät haastattelut ja haastatellut henkilöt

Sanomalehdet	Haku "koulukoti"	Haastatteluja	Täyttää kriteerit	Haastatellut henkilöt
Etelä-Suomen Sanomat	10	2	1	1
Helsingin Sanomat	45	3	0	0
Hämeen Sanomat	10	1	1	1
Kaleva	53	3	3	8
Karjalainen	0	0	0	0
Keskisuomalainen	16	1	0	0
Länsi-Savo	6	0	0	0
Turun Sanomat	214	1	0	0
Aikakauslehdet				
Apu	4	2	0	0
Seura	3	2	1	4
Tosi Elämää	0	0	0	0
Voi Hyvin	2	1	0	0
Ammattilehti				
Nuorten Ystävät	7 lehteä	3	3	3
Yhteensä	370	19	9	N = 17

Tutkimukseen otin mukaan haastattelut, joissa haastateltavat olivat olleet sijoitettuina koulukotiin 2000-luvun aikana. Haastattelut olivat joko yksilö- tai ryhmähaastatteluja. Haastatteluja löytyi 19, joista 9 täytti hakukriteerit. Hylättyjen haastattelujen koulukotisijoitukset ajoittuivat 1960–1980-luvuille. Suuri tulosten määrä ei ollut taek haastattelujen löytymiselle. Turun Sanomien 214 hakutulosta antoi ainoastaan yhden haastattelun, joka sekään ei täyttänyt kriteeriä, koska haastateltava oli ollut koulukodissa 1960-luvulla. Kalevan 53 hakutulosta puolestaan antoi 3 kriteerit täyttävää haastattelua, joissa haastateltiin yhteensä 8 henkilöä. Tutkimuksen lopullinen aineisto koostui 9 artikkelista, joissa haastateltiin 17 henkilöä. Sukupuolittain jakaumat olivat 9 poikaa ja 8 tyttöä. Haastatelluista 2 oli ulkomaalaistaustaista. Tutkittavien ikäjakauma oli 12–17 vuotta. Siirsin artikkelit Word-tekstinkäsittelyohjelmaan, ja muokkasin ne yhtenäiseen muotoon rivinvälillä 1,5 ja fonttikoolla 12. Muutin artikkeleissa olleet tunnistetiedot siten, että koulukotien nimien tilalle vaihdoin sanan koulukoti, ja haastateltujen henkilöiden nimet muutin joko tytöksi tai pojaksi. Paikkakuntien nimet poistin kokonaan. Haastatteluiden pituudet vaihtelivat kahdesta sivusta seitsemään sivuun. A4-tulosteena sivuja oli yhteensä 32.

4.4 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysi on metodi, joka käy kaikkiin laadullisen tutkimuksen perinteisiin. Sisällönanalyysin avulla tutkittava ilmiö pyritään kuvaamaan tiiviisti ja selkeästi. Aineiston analyysi liitetään keksimisen logiikkaan, johon ei ole olemassa tiettyjä opetettavissa olevia sääntöjä, vaan tutkijan itsensä vastuulla on tuottaa analyysinsä viisautta. Analyysin tekemisessä tutkijan oivallukset ja herkkyydet onnekkouden lisäksi ovat merkityksellisiä. Voidaan ajatella niin, että laadullisessa aineistossa analysointia tehdään jatkuvasti, tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 91, 100, 108.) Tässä tutkimuksessa aineiston analysointia tapahtui keräämisvaiheessa siten, että arvioin haastatteluja tutkimukselle asetettujen kriteereiden ja tutkimuskysymysten kannalta. Löydettyjen artikkeleiden silmäily antoi alustavan kuvan aineistosta.

Artikkeleiden tunnistetietojen muuttamisen yhteydessä tutustuin aineistoon syvällisemmin. Sen jälkeen tulostin artikkelit, ja luin ne useamman kerran läpi. Tein aineiston analyysia varten tunnisteet N1-N17 haastatelluille henkilöille. N-kirjain on lyhenne sanasta nuori. Sen lisäksi annoin artikkeleille lyhenneet sanoma- tai aikakauslehden mukaan. Lyhenne ESS tarkoittaa Etelä-Suomen Sanomia, HS Hämeen Sanomia, K Kalevaa, NY Nuorten Ystäviä ja S Seuraa.

Seuraavaksi kävin aineistoa läpi yliviivaamalla tutkimuskysymysten kannalta olennaisia ilmaisuja. Kysymykseen 1 liittyvät asiat yliviivasin punaisella korostuskynällä, kysymykseen 2 liittyvät keltaisella ja kysymykseen 3 liittyvät vihreällä. Tuomi ja Sarajärvi (2013, 109) kutsuvat tätä analyysin vaihetta redusoinniksi, aineiston pelkistämiseksi. Aineiston pelkistäminen tarkoittaa informaation tiivistämistä, jolloin aineistosta etsitään tutkimustehtävän kannalta keskeisimmät asiat. Tällä tavoin aineistosta jää kaikki epäolennainen pois. Alkuperäisilmauksia analyysissa löytyi ensimmäisen kysymyksen osalta 39, toisen kysymyksen osalta 131 ja kolmannen kysymyksen osalta 40. Taulukko 2 kuvaa esimerkiksi toisen tutkimuskysymyksen, nuorten koulukotiaikoihin liittyvien kokemusten, pelkistämistä.

TAULUKKO 2. Esimerkki aineiston pelkistämisestä koulukotiajoista nuorten kokemina

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetty ilmaus
Ei ollut kavereita ja tuntui yksinäiseltä, koti-ikävä oli kova. (NYN4)	Yksinäisyys
Me ei saatu näyttää poikkiteloisia tunteita vaan aina piti myöntyä siihen, mitä esitettiin. (KN13)	Tunteet
Melkein puoli vuotta kapinoin paikkaa vastaan, otin kerran hatkatkin. (SN10)	Käyttäytyminen
Koulukoti on liian tiukka, rajoittava ja laitospäinen. (KN1)	Koulukodin luonne
Aikuisen tuki ja jäykkä ohjaus on riittänyt minulle. (NYN3)	Koulukodin ohjaajien toimintatapa

Kun pelkistetyt ilmaukset oli listattu, ryhdyin etsimään niistä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Tätä vaihetta kutsutaan aineiston ryhmittelyksi. Tein Excel-taulukkoon 3 välilehteä, yhden jokaista tutkimuskysymystä varten. Näille välilehdille kirjasin pelkistetyt ilmaukset aineiston ryhmittelyä varten. Tuomen ja Sarajärven (2013, 110–111) mukaan aineiston klusterointi eli ryhmittely pitää sisällään samaa tarkoittavien käsitteiden ryhmittelyä ja yhdistämistä luokaksi. Luokka puolestaan nimetään sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Pelkistetyt ilmaukset kuvaavat samaa ilmiötä ja muodostavat alaluokkia. Yläluokat muodostetaan alaluokista luomalla niistä teoreettisia käsitteitä abstrahoimalla eli käsitteellistämällä.

Ensimmäisen kysymyksen osalta alaluokat huumeet, tupakka ja alkoholi muodostivat yläluokan päihteet. Yläluokkia muodostui kaikkiaan 6, jotka olivat päihteiden lisäksi kouluongelmat, käytösongelmat, koti- ja perheongelmat, rikollisuus ja karkaaminen. (Liite 1.) Yläluokkien käsitteiden muodostamisessa koulukotisijoitukseen johtaneista syistä, käytin apuna Kitinojan (2005) ja Lehto-Salon (2011) tutkimuksia. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä käsitteet tuodaan valmiina, tutkittavasta ilmiöstä jo aiemmin tiedettynä (Tuomi & Sarajärvi 2013, 117). Yläluokkia yhdistäväksi pääluokaksi muodostui koulukotisijoittamisen syyt.

Toisen kysymyksen osalta nuorten kokemukset koulukotiajoista jakaantuivat selkeästi joko nuoriin itseensä tai koulukotiin ja henkilökuntaan kohdistuviksi. Aineiston ryhmittelyssä nuoriin itseensä kohdistuvista kokemuksista muodostin kolme alaluokkaa, jotka olivat sosiaalinen, psyykkinen ja fyysinen. Jaottelussa käytin apuna teoriaa, jonka mukaan ihminen on psykofyysissosiaalinen kokonaisuus. (Ks. Lehto-Salo 2011.) Jaottelu kolmeen alaluokkaan ei ollut helppoa. Esimerkiksi alkuperäisilmaus ”ei ollut kavereita ja tuntui yksinäiseltä, koti-ikävä ollessa kova”, voi olla sekä sosiaalinen, psyykkinen taikka molempia sisältävä kokemus. Tämän ilmauksen tulkinnassa päättelin kavereiden puuttumisen saavan aikaan yksinäisyyden tunteen, jolloin kyseessä on enemmän sosiaaliseen luokkaan painottuva asia, eikä päinvastoin. Ihmisen psyykkisillä, sosiaalisilla ja fyysisillä tekijöillä on keskinäisiä riippuvuuksia, jotka vaikuttavat hänen käyttäytymiseensä ja päätöksentekoonsa (Suomen mielenterveys ry 2020). Koulukodin osalta alaluokiksi nimesin ympäristön ja henkilökunnan. Taulukko 3 kuvaa esimerkillä aineiston ryhmittelyä ja abstrahointia koulukotiajoista nuorten kokemina.

TAULUKKO 3. Esimerkki aineiston ryhmittelystä ja abstrahoinnista koulukotiajoista nuorten kokemina

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
Yksinäisyys	Sosiaalinen	Nuori	Nuorten kokemukset koulukodista
Uudet kaverisuhteet	Psyykkinen		
Tunteet	Fyysinen		
Uusien asioiden oppiminen		Koulukoti	
Käyttäytyminen	Ympäristö		
Tulotarkastus	Henkilökunta		
Koulukodin luonne			
Koulukodin rakennukset			
Koulukodin ohjaajien toimintapa			
Luottamus			

Yläluokkia muodostui 2, jotka olivat nuori ja koulukoti. Näitä yhdistävä päälouokka on nuorten kokemukset koulukodista. Koska nuorten kokemuksissa il-

meni sekä myönteisiä että kielteisiä piirteitä, jatkoin analysointia niin, että muodostin alaluokkiin (sosiaalinen, psyykkinen, fyysinen, ympäristö, henkilökunta) yhdistävänä luokkana positiiviset ja negatiiviset kokemukset. Jaottelussa käytin apuna alkuperäisilmauksen sisältöä. Taulukko 4 kuvaa esimerkillä nuorten kokemuksia koulukodin ympäristöön liittyen.

TAULUKKO 4. Esimerkki nuorten positiivisista ja negatiivisista kokemuksista koulukodin ympäristöön liittyen.

Alaluokka	Alkuperäisilmaus	Yhdistävä luokka
Ympäristö	Tämä on Suomen rennoin koulukoti. (HSN2)	Positiivinen kokemus
	Koulukoti on liian tiukka, rajoittava ja laitostenmainen. (KN1)	Negatiivinen kokemus

Kolmannen kysymyksen analysoinnissa nuorten koulukotiaikojen jälkeiseen elämään liittyen ilmeni, että kaikille nuorille valinnat tulevaisuuden suhteen eivät olleetkaan itsestäänselviä. Tämän kysymyksen kohdalla nuorten tavat toimia ja jatkaa elämäänsä olivat monitahoisia. Pelkistämisen tuloksena muodostin 4 alaluokkaa (onnistujat, haaveilijat, epäonnistujat ja huostaanoton purku), joiden yläluokaksi nimesin elämäntilanteen. Jahnukaisen (2004) käyttämää jaottelua (yhteiskuntaan jäsenyivät, epävakaa ja riskikäyttäytyjät) olisi ollut mahdollista soveltaa osittain alaluokkien muodostamisessa. Päädyin luomaan omat käsitteet, koska nuorten koittama vapaus ilmeni osittain haaveiluna, ei niinkään epävakana, käyttäytymiseen kielteisesti liittyvänä asiana. Analyysin seurauksena muodostui lisäksi alaluokka huostaanoton purku.

4.5 Eettiset ratkaisut

Koulukoti tutkimuskohteena on arkaluonteinen ja yksityisyyden suoja koskeva. Nuorten haastatteluun koulukotikontekstissa vaatii tutkimusluvan saamisen heidän sijoituskunnaltaan, heitä hoitavalta yksiköltään, heidän vanhemmiltaan ja mahdollisilta sijaisvanhemmiltaan. Lupaprosessi olisi ollut aikaa vievää, joten

haastattelu aineistonkeruumenetelmänä tutkimuksen keston puitteissa ei olisi ollut mahdollista. Nuorten tavoittaminen koulukodin jälkeen olisi ollut myös haasteellista vahvan yksityisyyden suojan vuoksi. Useiden portinvartijoiden ohi pääseminen tutkittavien tavoittamiseksi lastensuojelun puitteissa onkin osoittautunut yllättävän vaikeaksi (Hämäläinen 2012, 64; Linnavuori 2007, 61). Sen vuoksi tutkimuksen aineisto päädyttiin keräämään valmiista aineistosta sanoma- ja aikakauslehdistä.

Tutkimusaineiston keräämiseen vaikuttavat tutkimuksen kohde ja aiheen rajaus. Hirsjärven ym. (2015, 81, 164) mukaan laadullisen tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Aihetta rajaamalla vältetään liian laaja tutkimus. Ennen aineiston keräämistä on hyvä pohtia, mitä kerätyllä aineistolla halutaan osoittaa. Tämän tutkimuksen kohdejoukko rajattiin 2000-luvulla koulu-koteihin sijoitettuina olleisiin nuoriin. Aineiston keräämisen osalta rajaus tehtiin siten, että mukaan otettiin internetissä olevat sanoma- ja aikakauslehdet. Keskustelupalstat ja blogit suljettiin pois, koska sosiaalisen median materiaali aineiston keruun kohteena on haasteellinen. Terkamo-Moision, Halkoahon ja Pietilän (2016) mukaan sosiaalisen median, kuten blogien, keskustelupalstojen, Facebookin ja Youtuben käytössä tulee ottaa huomioon keskustelualustojen tekijänoikeudelliset seikat. Vaikka materiaali on julkisesti saatavilla, sen tuottaja voi pitää sitä sisällön perusteella yksityisenä. Internet-tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset ovat monitahoisia, ja aiheeseen liittyvää kirjallisuutta on olemassa vähän. Koska sosiaalinen media on jatkuvassa muutoksessa, yksiselitteisiä ohjeita on lähes mahdoton antaa. Tällöin tutkijan rooli yksilöllisten eettisten kysymysten pohtijana korostuu.

Tutkimuksen aineisto on löydettävissä internetistä, joten se on julkista. Aineiston analyysissä olevien tunnisteiden avulla on mahdollista jäljittää sanoma- ja aikakauslehdet sekä haastatellut henkilöt ja sitaatit. Nuorten haastattelut ovat toimittajien kirjoittamia, jolloin heillä on ollut valta sen suhteen, mitä ja millä tavoin he ovat haastatteluista kirjoittaneet. Toimittajan työssä korostuvat eettisyys ja juridiikka. Suomen Journalistiliitto (2020) antaa ohjeita ja neuvoja toimittajan työn tueksi. Se on ollut mukana laatimassa teoksia *Opas lasten haastatteliijoille ja*

kuvaajille (2011) ja *Lastensuojelu ja julkisuus – opas lastensuojelun ammattilaisille median kohtaamiseen* (2013). Tutkimuksessa mukana olleet sanomalehdet ovat ilmestyneet pitkään ja kuuluvat Uutismedian liittoon. Aikakauslehti Seuralla on myös pitkä historia, ja lehti kuuluu Otavamediaan. Ammattilehti Nuorten Ystävät on ilmestynyt vuodesta 1989 vuoteen 2016 saakka. Tutkimusaineistona olleet artikkelit on lueteltu liitetiedoissa. (Liite 2.)

Tutkimuksen aineiston ja siihen liittyvän muun materiaalin säilytin lukitussa kaapissa. Tutkimuksen kirjoittamisessa käytin henkilökohtaista, salasanalla suojattua tietokonetta. Tutkimuksen aineiston hävitän asianmukaisin tavoin tutkimuksen ollessa valmis.

5 TULOKSET

Tutkimustulokset jakaantuvat kolmeen alalukuun tutkimuskysymysten mukaisesti. Ensimmäinen alaluku sisältää koulukotiin sijoitettujen nuorten taustojen ja sijoittamiseen johtaneiden syiden tarkastelua. Toinen alaluku kuvaa sijoitettujen nuorten kokemuksia heidän viettämästään ajasta koulukodissa. Kolmas alaluku käsittää tulokset nuorten elämästä koulukodin jälkeen.

5.1 Koulukotiin sijoittamisen syyt

Sanoma- ja aikakauslehdissä haastateltujen nuorten koulukotiin sijoittamisen syitä olivat päihteiden käyttö, rikollisuus, kouluongelmat, käytösongelmat, koti- ja perheongelmat sekä karkaaminen. Koulukoti oli ensimmäinen sijoituspaikka 10 nuorelle. Kun nuoresta oli tehty riittävän monta lastensuojeluilmoitusta, päädyttiin suoraan koulukotiin. ”Minusta tehtiin kahden vuoden aikana 16 lastensuojeluilmoitusta. Skootterivarkaus ja rattijuopumus olivat viranomaisille se kuuluisa viimeinen pisara, ja minut sijoitettiin koulukotiin (NYN6).” 7 nuoren osalta tie koulukotiin kulki perhetukikeskusten ja erityislastenkotien kautta. Näillä nuorilla aiempia sijoituksia ennen koulukotia oli ollut kahdesta neljään.

Päihteet hallitsivat suurimmalla osalla nuorista elämää ennen koulukotiin sijoittamista. Nuoret joivat olutta ja alkoholijuomia, käyttivät kannabista ja subutexia sekä polttivat tupakkaa. ”Join kaljaa. Poltin kannabista ja kokeilin subutexia (KN16).” Päihteiden käyttö johti lähes poikkeuksetta **rikolliseen toimintaan**. Nuoret syyllistyivät varkauksiin, tappeluihin, maksukorttirikoksiin, kotirauhan rikkomisiin ja pahoinpitelyihin. ”Varastelin kaupoista, murtauduin kouluihin ja jouduin virkavallan kanssa muutoinkin ongelmiin (KN17).” Yksi sijoitetuista nuorista joutui itse rikollisen toiminnan kohteeksi. ”Minut raiskattiin (ESSN5).” Päihteiden ja rikollisuuden lisäksi merkittävä yksittäinen syy koulukotiin sijoittamiselle olivat **kouluongelmat**. ”Koulupäivät loppuivat yleensä omin luvun jo puoleenpäivään mennessä (NYN3).” Nuorten kiinnostus koulunkäyntiin oli vähäistä, jolloin koulun jäädessä väliin koulumenestys ja -historia

olivat heikkoja. Myös koulusta erottaminen vaikutti koulunkäyntiin kielteisesti. Hengailu kaupungilla vääränlaisessa porukassa oli koulunkäyntiä kiinnostavampaa.

Koulukotisijoitukseen johtaneista syistä käytös- ja koti- ja perheongelmat olivat keskenään tasavertaisia, mutta vähäisempiä verrattuna päihteisiin, rikollisuuteen ja kouluongelmiin. Yhdellä nuorella kotoa saatu malli vaikutti selvästi hänen omaan käyttäytymiseensä. ”Viikonloppuisin hakkasin ihmisiä kaupungilla. Löin sitä veitsellä rintaan niin, että se meinas kuolla. Se oli kotoa opittu tapa purkaa pahaa oloa. Lapsesta saakka isä oli lyönyt mua (KN14).” **Käytösongelmat** näkyivät nuorissa aggressiivisuutena, väkivaltaisuutena, keskittymiskyvyn puutteena ja kotoa asetettujen rajojen, kuten kotiintuloaikojen, puuttumisena. Arjen rytmi oli kääntynyt nuorilla useimmiten ylösalaisin.

Koti- ja perheongelmat ilmenivät vanhempien keskinäisinä riitelyinä, joka vaikutti nuoriin. Riitaisa ilmapiiri kotona houkutti nuorta viettämään aikaa enemmän toisaalla, kuten kavereiden luona ja kaupungilla. Myös vanhempien väkivaltaisuus ja päihdeongelmat edesauttoivat nuorten sijoittamista koulukotiin. ”Mut otettiin huostaan äidin päihteiden käytön vuoksi (KN15).” Yksittäisistä koulukotiin sijoittamiseen johtaneista syistä **karkaamisella** ei ollut juurikaan merkitystä, sillä vain yksi nuorista karkasi kotoaan ennen sijoittamista. ”Mä karkasin. Asuin kavereitten luona puolisen vuotta (KN13).” Suurimmalla osalla nuorista oli vähintään kaksi tai useampia koulukotisijoittamiseen johtanutta syytä.

5.2 Nuorten kokemukset koulukotiajasta

Nuorten kokemukset heidän viettämistään koulukotiajoista kohdistuivat heihin itseensä, koulukotiin ja henkilökuntaan sekä myönteisesti että kielteisesti. Nuoriin kohdistuvissa kokemuksissa ilmenivät sosiaaliset, psyykkiset ja fyysiset tekijät. Nuorten myönteiset **sosiaaliset kokemukset** liittyivät uusien kavereussuhteiden luomiseen, harrastusmahdollisuuksiin, elämän taitojen karttumiseen ja

luottamuksellisten suhteiden rakentumiseen toisten nuorten, koulukodin aikuisien ja jopa omien vanhempien kanssa. ”Elämisen taidot ovat karttuneet. Olen jakanut elämän positiivisuutta myös toisille nuorille (NYN4).” Kielteisinä sosiaalisina piirteinä ilmenivät nuorten alun sopeutumattomuus, koti-ikävä ja yhteydenpidon rajoittaminen omiin vanhempiin. Sopeutumattomuus ja koti-ikävä johtivat hatkoihin, koulukodista karkaamiseen, lähes puolella nuorista. Elämä aikana kotoa vieraiden ihmisten ympäröimänä oli monelle nuorelle kova paikka sopeutua.

Nuorten positiiviset **psykkiset kokemukset** liittyivät tunteeseen siitä, että koulukotisijoitus oli hyväksi heidän elämässään. ”En ole enää niin mustavalkoinen ja pessimistinen. Olen oppinut rakastamaan elämää, kun aiemmin olin vain masentunut. Oikeastaan siksi olen nyt näin ehjä (NYN3).” Koulukodissa nuoret oppivat, että elämässä tapahtuvista valinnoista jokainen on vastuussa lopulta itse. Kielteiset psyykkiset kokemukset liittyivät tunteeseen koulukotileimautumisesta ja siihen, että ei saanut näyttää todellisia tunteita ja ilmaista omia mielihiteitä. ”Me ei saatu näyttää poikkiteiloisia tunteita, vaan aina piti myöntyä siihen, mitä esitettiin. Jos oli omia mielipiteitä, niin aina sai kärsiä (KN13).” Kielteiset tunteet vahvistivat koti-ikävää ja lisäsivät vihaa suomalaista yhteiskuntajärjestelmää kohtaan.

Nuorten **fyysiset kokemukset** olivat poikkeuksetta kielteisiä ja seurausta heidän omasta käytöksestään. ”Työntekijä päätteli, että olin impannut. Jouduin istumaan nurkassa, kun miestyöntekijät ratsasivat huoneeni ja kävivät läpi likaiset alusvaatteeni. Minut kaadettiin maahan, käärittiin vilttiin ja vietiin betoniputkaan (ESSN5).” Useimmiten nuoret kokivat saamansa rangaistukset mielivaltaisiksi, liian tiukoiksi, alistaviksi ja nöyryyttäviksi. Karkaamisen ja koulukotiin palauttamisen jälkeen tehty ruumiintarkastus aiheutti vaikeita tilanteita. ”Sanoin itselleni, että nyt rauhotut (SN10).” Vähitellen nuoret ymmärsivät, että vain omaa käytöstä muuttamalla voi välttää fyysisen kanssakäymisen.

Nuoret kokivat, että koulukodin **ympäristö** oli lopulta hyväksi heidän elämänpolullaan. Kun koulukodin säännöt ja rutiinit tulivat nuorille tutuiksi, ne vaikuttivat nuoriin rauhoittavasti ja lisäsivät ymmärrystä siitä, että koulukotiin

tullaan hoitamaan omat asiat kuntoon itsenäistymistä varten. Koulukoti antoi nuorille mahdollisuuden peruskoulun loppuun suorittamiseen. ”Olen saanut koulut loppuun. Korotin kymppiluokan aikana roimasti numeroitani (NYN6).” Nuorten mielestä koulukoti tarjosi heille tavallista elämää koulun ja harrastusten muodossa. Nuoret saivat myös käytännönasioita järjestykseen koulukodin kautta. ”Sain itselleni maksusuunnitelman, jonka mukaan maksan vanhoja velkoja pankille. Ilman tätä paikkaa olisin haudassa tai ainakin hirveissä veloissa. Uskon, että saan elämäni kuntoon (SN10).” Koulukodin kielteisenä puolena nuoret pitivät leimautumista huonosti käyttäytyviksi nuoriksi. ”Mehän oltiin ongelmanuoria, joten meitä ei uskottu. Ei ketään kiinnostanut, mitä meille tehdään (KN15)”. Nuorten mielestä koulukotileimaantuminen voi näkyä jossain myöhemmässä vaiheessa heidän elämäänsä. Nuoret kokivat koulukodin säännöt liian tiukoiksi ja elämää rajoittaviksi. ”Siisteys, huoneiden piti olla kunnossa. Jos jokin ei miellyttänyt, piti aloittaa uudelleen. Me ei saatu liikkua missään. Ulos pääsi vain muutaman kymmenen metrin alueelle (KN13).” Tiukat säännöt olivat nuorten mielestä itsemääräämisoikeuden puuttumista.

Nuoret pitivät positiivisena asiana aikuiseksi kasvamista **koulukodin henkilökunnan** avulla. ”Olen saanut kaiken tarvittavan tuen sekä hyvän kasvatuksen. Aikuisen tuki ja jämäkkä ohjaus on riittänyt minulle. Olen oppinut rakastamaan elämää (NYN3).” Ajan myötä nuoret kokivat, että heistä välitetään aidosti keskustelemalla ja nuorten omien toiveiden huomioimisella. Kun nuori oli ansainnut luottamuksen, hänelle myönnettiin vapauksia ja vastuuta sekä liikkumisen että päiväruutiinien suhteen. ”Jos käyttäydyit hyvin, sait luottoa ja vähän suurempia vapauksia (KN16).” Luottamuksen rakentaminen koulukodin aikuisten kanssa vei aikaa, jopa vuosia. Yhdellä nuorella kriisiterapiasta oli merkittävää apua hänen omien huonojen olotilojensa käsittelyyn ja aikuisille avautumiseen. Usean nuoren kohdalla alun sopeutumattomuus ja kielteinen asenne koulukodin aikuisia kohtaan kääntyi positiiviseksi vasta luottamuksen muodostumisen jälkeen. ”Ne työntekijät halusivat meille nuorille ihan oikeasti hyvää (NYN6).” Luottamuksen rakentumisen ja nuorten omien asenteiden muuttumisen myötä side koulukodin aikuisiin muodostui vahvaksi. Ennen koulukotiin sijoittamista

monelta nuorelta puuttui välittävä aikuinen. Nuorten sijoitusajat koulukotiin vaihtelivat 1–6 vuoden välillä, ollen keskimääräisesti hieman yli 3 vuotta.

5.3 Koulukodin jälkeinen aika

Koulukodin jälkeistä aikaa kuvaamaan muodostui neljä ryhmää, jotka olivat onnistujat, haaveilijat, epäonnistujat ja huostaanoton purku. **Onnistujat.** Koulukoti antoi usealle nuorelle hyvät eväät itsenäistä elämää varten. Nämä nuoret kuuluivat onnistujiin, joita koulukodin jälkeinen elämä vei eteenpäin myönteisesti. Nuoret opiskelivat ammattitutkinnon, menivät töihin ja perustivat perheen. Pojista useimmat suorittivat asevelvollisuuden opintojen ja työelämän välissä. Koulukotivuodet eivät olleet este elämässä menestymisille. ”Vaihdoin amiksen lukioon, ja nyt opiskelen yliopistossa filosofian maisteriksi. Olen perustanut kaksi yritystä, joiden taloudellinen tilanne on todella hyvä (KN14).” Onnistujien mielestä elämässä pärjääminen oli pitkälti omista asenteista ja valinnoista kiinni.

Haaveilijat. Nuoret, jotka olivat itsenäistymisen kynnyksellä, suhtautuivat myönteisesti tulevaisuuteen omien haaveidensa kautta. Nuorten toiveissa oli saada hyvä koulutus, mieleinen työpaikka, oma asunto ja perustaa perhe. Yhdelle nuorista koulukoti toimi innostajana mahdollista tulevaa ammattia varten. ”Haaveilen ammatista nuorten päihdetyöntekijänä (KN15).” Tällä nuorella oli vahva näkemys edetä elämässään oman lastensuojelukokemuksen kautta autamaan muita vaikeassa elämäntilanteessa olevia nuoria.

Epäonnistujat. Vaikka koulukotivuodet tarjosivat selkeän rytmin arkeen ja mahdollisuuden hyvään elämään jälkihuollon avulla, omilla valinnoilla oli osittain myös kielteinen seuraus. Epäonnistuminen ilmeni ammatillisen koulun kesken jäämisellä, rikollisuudella ja omien lasten huostaanottamisella. Elämässä tapahtuneiden notkahdusten jälkeen nämä nuoret pääsivät onnekseen takaisin normaaliin elämään. ”Muutama kuukausi sitten me saatiin lapset takaisin meille. Me käydään töissä, ja opettelen olemaan taas äiti (KN13).” Paluu tapahtui osittain oman ymmärryksen ja osittain ulkopuolisen tuen, kuten sosiaalityöntekijöiden ja psykologien, avulla.

Huostaanoton purku. Vain yhden sijoitetun nuoren kohdalla huostaanotto purkaantui, koska huoltaja vaati sitä. Hänen mielestään nuori tarvitsi laitoshuollon sijaan toisenlaista tukea traumoihinsa. Sosiaalitoimi ei suostunut purkamaan huostaanottoa, vaan antoi kielteisen päätöksen. ”Puolentoista vuoden huostaanoton jälkeen minut kotiutettiin hallinto-oikeuden päätöksellä (ESSN5).” Huostaanoton purkaminen on harvinaista. Kaikki muut 16 nuorta olivat koulukodissa täysi-ikäisiksi saakka.

6 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa selvitettiin sanoma- ja aikakauslehdissä haastateltujen, koulukodeissa 2000-luvulla olleiden nuorten sijoitukseen johtaneita syitä, heidän kokemuksiaan koulukotiajoista ja sitä, miten he jatkoivat elämäänsä koulukodin jälkeen. Tutkimuksen pohjautuessa valmiiseen aineistoon sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleina, kyseessä on usean toimittajan näkemys haastateltavien kokemuksista. Valmis aineisto ei anna mahdollisuutta tutkijalle tarkentavien kysymysten esittämiseen verrattuna haastatteluun (Tuomi & Sarajärvi 2013, 73).

Nuorten koulukotisijoituksiin johtaneista syistä kolme suurinta olivat päiheteet, rikollisuus ja kouluongelmat. Näiden jälkeen tasavertaisina seurasivat nuorten omat käytösongelmat sekä koti- ja perheongelmat. Kitinojan (2005) ja Pekkarisen (2017a) tutkimuksissa tärkeimmät syyt nuorten sijoittamisiin olivat koulu- ja käytösongelmat. Tässä tutkimuksessa vähäisin merkitys sijoittamiseen oli kotoa karkaaminen. Suurimmalle osalle nuorista koulukoti oli ensimmäinen lastensuojelun toimesta tehty sijoituspaikka, ja heillä oli lähes poikkeuksetta kaksi tai useampia sijoittamiseen johtanutta syytä. Kitinojan (2005) tutkimuksessa karkaaminen sijaishuolto paikasta oli myös vähäisin syy sijoittamiselle. Hänen tutkimuksessaan nuorella oli keskimäärin 8 sijoittamiseen johtanutta syytä. Karkaamista ei pidä kuitenkaan vähätellä, sillä Isoniemen (2019) mukaan joka kolmas karannut nuori tekee jonkinasteisen rikoksen ja joka kymmenes joutuu rikoksen uhriksi.

Nuorten kokemukset jakaantuivat sosiaalsiin, psyykkisiin ja fyysisiin tekijöihin sekä henkilökuntaan ja koulukotiympäristöön. Tasavertaisina olivat sosiaaliset ja psyykkiset kokemukset, jotka ilmenivät sijoittamisen alussa koti-ikäväinä ja sopeutumattomuutena. Tämä puolestaan johti koulukodista karkamiseen ja kiinnioton myötä kielteiseen, fyysiseen kokemukseen. Pekkarisen (2017a) mukaan karkailu ja kiintymyssuhteiden vaikeus nivoutuvat toisiinsa. Tässä tutkimuksessa ei käynyt ilmi nuorten pakomatkan kesto, mutta Isoniemi (2019) tuo esille, että sijaishuollon osalta koulukotinuorten karkumatkat ovat kestoltaan kaikkein pisimpiä, jopa 7–48 vuorokautta, haastavan elämäntilanteen vuoksi.

Sääntöjen ja arjen rutiinien omaksumisen jälkeen nuoret alkoivat luottaa vähitellen koulukodin aikuisiin. Nuoret kokivat koulukodissa myönteisiksi asioiksi uusiin ihmisiin tutustumisen, mahdollisuuden harrastuksiin ja peruskoulun loppuun suorittamiseen. Koulukoti tarjosi heille hyvät eväät aikuistumiseen, vaikka tiukat säännöt ja leimautuminen koulukotinuoreksi koettiin kielteisinä. Mannisen (2013) tutkimuksessa nuoret olivat useimmiten pahoin traumatisoituneet koulukotiin tullessaan, ja heillä oli psyykkisiä ongelmia sekä vaikeuksia omien tunteiden käsittelyssä. Nuorten sopeutumista ja luottamuksen rakentamista voitaisiin edistää ja nopeuttaa tarttumalla näihin asioihin heti sijoituksen alussa.

Nuorten toiminta koulukodin jälkeiseen aikaan jakaantui onnistujiin, haaveilijoihin, epäonnistujiin ja huostaanoton purkuun. Koulukodista oli selkeästi hyötyä kahden ensimmäisen ryhmän nuorille, sillä elämä jatkui heillä kaikilla suotuisasti. Epäonnistujilla elämä normalisoitui vastoinkäymisten jälkeen. Jälkihuoltoon panostamalla voitaisiin tukea nuorten itsenäisen elämän aloittamista tehokkaammin. Jahnukaisen (2004) mukaan koulukotinuorista puolet sopeutui yhteiskuntaan toisen puolikkaan kuuluessa riskikäyttäytyjiin. Koulukotinuorilla kuolemanriski oli 7-kertainen sijoituksen päätyttyä verrokkeihin verrattuna (Manninen ym. 2013). Tässä tutkimuksessa yhden lehtiartikkelissa haastatellun nuoren sisarus oli päätenyt itsemurhaan sijaishuollon päättymisen jälkeen. Nuoret tarvitsevat vahvan tukiverkoston itsenäisen elämän aloittamista varten. Jälkihuollon ikärajan nostaminen neljällä vuodella 25 ikävuoteen saakka on ollut aiheellinen muutos.

Tutkimuksen uskottavuutta tarkasteltaessa eettisyys ja hyvä tieteellinen käytäntö ovat avainasemassa (Tuomi & Sarajärvi 2013, 132). Tämän tutkimuksen aineisto on julkisesti saatavilla, mikä lisää uskottavuutta. Toisaalta aineiston heikkoutena on, että nuorten haastattelut lehtiartikkeleissa ovat useiden toimittajien kirjoittamia. Aineiston kerääminen ja tutkimustulokset olen pyrkinyt esittämään yksityiskohtaisesti ja riittävästi, jotta lukija voi arvioida tuloksia. Koska minulla ei ole sidoksia koulukoteihin, tietynlaiset ennakko-oletukset ovat pois suljettuja raportoinnissa. Tutkimuksen aineisto on mielestäni riittävä, sillä leh-

tiartikkeleiden haastattelut alkoivat toistaa itseään. Saturaatiossa asiat kertautuvat, ja tällöin aineisto mahdollistaa teoreettisesti merkittävän tuloksen (Hirsjärvi ym. 2015, 182). Tuloksia arvioitaessa tulee muistaa, että heikoimmassa asemassa olevia nuoria ei todennäköisesti ole tavoitettu lehtihaastattelua varten. Näin ollen tämä tutkimus voi kuvastaa niitä nuoria, jotka pärjäävät itsenäisesti elämässään koulukodissa viettämänsä ajan jälkeen.

Tutkimuksen luotettavuutta kuvastaa myös tutkimustulosten siirrettävyys (Tuomi & Sarajärvi 2013, 138). Tämän tutkimuksen tulokset ovat siirrettävissä toiseen, samankaltaiseen kontekstiin. Jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista tietää, mitä lehtiartikkeleissa haastatelluille nuorille kuuluu nykyään. Toinen mielenkiintoinen tutkimuskohde olisi tarkastella, miten nuorten osallisuus huomioidaan koulukodin arjessa. Osallisuus ja kuulluksi tuleminen tukevat nuorten hyvinvointia. Koulukotiin ei kukaan nuori halua vapaasta tahdostaan, vaan pakon sanelemana ja sen hetkisen elämäntilanteen seurauksena. Tätä ajatusta kuvastaa yhden lehtiartikkelissa haastatellun nuoren toteamus: "Vielä tulee päivä, jolloin on paljon rakkautta."

LÄHTEET

- Bullock, R. 2006. Residential Child Care. Research Matters; April-October, 73–80.
- Eduskunnan oikeusasiamies. 2018. Eduskunnan oikeusasiamiehen tarkastus Nuorten Ystävät -palvelut Oy:n koulukoti Pohjolakotiin 17.–18.4.2018. <https://www.oikeusasiamies.fi/r/fi/ratkaisut/-/eoar/1353/2018> (Luettu 24.2.2021.)
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hytönen, K.-M., Malinen, A., Salenius, P., Haikari, J., Markkola, P., Kuronen, M. & Koivisto, J. 2016. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat ja lasten kaltoinkohtelu 1937–1983. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:22. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Hämäläinen, K. 2012. Perhehoitoon sijoitettujen lasten antamat merkitykset kodilleen ja perhesuhteilleen. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 56. Väestöntutkimuslaitos: Väestöliitto.
- Isoniemi, S. 2019. Sijaishuoltoapaikasta luvatta poistuminen ja sinne palaamatta jääminen poliisin lastensuojeluviranomaiselle antaman virka-avun näkökulmasta. Acta Wasaensia 423. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Jahnukainen, M. 2004. Koulukodissa ja koulukodin jälkeen: Vuosina 1996–2000 valtion koulukodeista kotiutettujen nuorten koulukotikokemukset ja jälkiseuranta vuoteen 2002. Aiheita 29. Helsinki: Stakes.
- Kitinoja, M. 2005. Kujan päässä koulukoti : tutkimus koulukoteihin sijoitettujen lasten lastensuojeluasiakkuudesta ja kouluhistoriasta. Väitöskirja, Helsingin yliopisto. Helsinki: Stakes.
- Laitala, M. & Puuronen, V. 2016. Yhteiskunnan tahra? Koulukotien kasvattien vaietut kokemukset. Tampere: Vastapaino.
- Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisista lastensuojeluyksiköistä 1379/2010. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101379> (Luettu 9.11.2020.)

- Lastensuojelulaki 417/2007. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelu_laki (Luettu 6.12.2020.)
- Lauste. 2020. Perhekuntoutuskeskus Lauste. <https://lauste.fi/> (Luettu 13.11.2020.)
- Lehto-Salo, P. 2011. Koulukotisijoitus - nuoren toinen mahdollisuus? : mielenterveyden häiriöiden, oppimisvaikeuksien ja perheongelmien kirjo kehittämishaasteena. Jyväskylä studies in education psychology and social research 414. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Levin, C. 2004. Nuorisokodit Ruotsissa. Teoksessa M. Jahnukainen, T. Kekoni & T. Pösö (toim.) Nuoruus ja koulukoti. Helsinki: Hakapaino Oy, 263–289.
- Linnavuori, H. 2007. Lasten kokemuksia vuoroasumisesta. Jyväskylä studies in education psychology and social research 313. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Manninen, M. 2013. Koulukotiin sijoitettujen nuorten psykiatrisen oirekuva ja ennuste. Väitöskirja, Helsingin yliopisto. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Manninen, M., Pankakoski, M., Gissler, M. & Suvisaari, J. 2015. Adolescents in a residential school for behavior disorders have an elevated mortality risk in young adulthood. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health* 9 (46), 1–7.
- Nuorten Ystävät. 2020. Koulukoti Pohjolakoti. https://www.nuortenystavat.fi/palvelut/lastensuojelu/koulukoti_pohjolakoti (Luettu 14.11.2020.)
- Pekkarinen, E. 2017a. Koulukoti muutoksessa. Selvitys koulukotien asemasta ja tehtävästä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 110. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/koulukoti_muutoksessa.pdf (Luettu 19.10.2020.)
- Pekkarinen, E. 2017b. ”Mä oon ollut tässä asiakirja muitten joukossa” – Koulukodeista aikuistuneiden kokemuksia lastensuojelusta. Teoksessa S. Aaltonen & A. Kivijärvi (toim.) Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja

- kohteina. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 136. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 173–197. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/nuoret_aikuiset_hyvinvointipalvelujen_kayttajina_ja_kohteina_lopullinen.pdf (Luettu 26.10.2020.)
- Pulma, P. 1987. Kerjuuluvasta perhekuntoutukseen. Lapsuuden yhteiskunnallistuminen ja lastensuojelun kehitys Suomessa. Teoksessa P. Pulma & O. Turpeinen (toim.) Suomen lastensuojelun historia. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto, 11–266.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_6.html (Luettu 7.11.2020.)
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2020. Lastensuojelulain muutokset 1.1.2020. <https://stm.fi/lastensuojelulain-muutokset> (Luettu 7.12.2020.)
- Stegehus. 2020. Skolhem och Waldorfskola. <http://www.stegehus.com/> (Luettu 3.11.2020.)
- Suomen Journalistiliitto. 2020. Lapset mediassa. <https://journalistiliitto.fi/fi/pelisaannot/sananvapaus/lapset-mediassa/> (Luettu 19.12.2020.)
- Suomen mielenterveys ry. 2020. Professori Matti Urrila: ”Ei ole yhdentekevää miten käyttäydyn yhteistyötilanteessa”. <https://mieli.fi/fi/nyt-mielessa/professori-matti-urrila-”ei-ole-yhdentekevaa-miten-kayttaydyn-yhteistyotilanteessa”> (Luettu 6.1.2021.)
- Terkamo-Moisio, A., Halkoaho, A. & Pietilä, A-M. 2016. Sosiaalinen media tieteellisessä tutkimuksessa – Tutkimusettisiä näkökulmia. Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 53: 141–143. (Luettu 15.12.2020.)
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2020a. Koulukoti. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/koulukoti> (Luettu 10.11.2020.)
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2020b. Mitä on lastensuojelu? <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu> (Luettu 4.12.2020.)

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2020c. Rajoitukset sijaishuollossa.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/rajoitukset-sijaishuollossa> (Luettu 19.12.2020.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020d. Valtion koulukotien strategia vuoteen

2020. <https://valtioneuvostonkansio.fi/wp-content/uploads/2020/07/valtioneuvostonkansio-koulukodit-strategia-2020-esite.pdf> (Luettu 11.11.2020.)

Tilastokeskus. 2020. Käsitteet. <https://www.stat.fi/meta/kas/index.html>

(Luettu 7.11.2020.)

Tordön, R. 2020. Health, Experienced Support and School Performance among Children in Out-of-home care. Väitöskirja, Medical Dissertations, No 1739. Linköping: Linköping University.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi.

Helsinki: Tammi.

Valtioneuvostonkansio. 2020. <https://valtioneuvostonkansio.fi/> (Luettu 10.11.2020.)

LIITTEET

Liite 1.

”Koulukotisijoitukseen johtaneet syyt” päätulokset

TAULUKKO 5. Esimerkki aineiston ryhmittelystä ja abstrahoinnista koulukoti-sijoitukseen johtaneista syistä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka
Käytti huumeita	Huumeet	Päihteet
Pilvenpolttoa		
Myönsi kannabiksen		
Kokeili subutexia		
Tupakoi	Tupakka	
Käytti alkoholia	Alkoholi	
Ryypäsi		
Joi kaljaa		
Alkoi juoda		
Varasti autoja	Varkaudet	Rikollisuus
Pahoinpiteli	Väkivalta	
Rattijuopumus	Liikenne rikkomus	
Rikkoi ikkunan	Ilkivalta	
Murtautui kouluihin	Murrot	
Rikkoi kotirauhaa	Häiriköinti	
Koulunkäynti toisarvoista	Kiinnostuksen puute	Kouluongelmat
Koulu ei kiinnostanut		
Koulupäivät loppuivat omin luvin		
Koulunkäynti kangerteli	Oppimisvaikeudet	
Koulusta erottaminen	Pinnaus	
Vilkas luonne	Keskittymiskyvyn puute	Käytösongelmat
Hakkasi ihmisiä	Väkivalta	
Kotiintuloajat	Rajojen puuttuminen	
Suhde äitiin katkesi	Välirikko	Koti- ja perheongelmat
Vanhempien riitely	Riidat	
Isä hakkasi	Väkivalta	
Lähti omille teilleen	Hatkat	Karkaaminen

Liite 2.

Aineisto:

Etelä-Suomen Sanomat:

"Lastensuojelu vei hyväksikäytetyn tytön kovamaineiseen koulukotiin." Etelä-Suomen Sanomat 3.10.2013

Hämeen Sanomat:

"Kouluni on kotini." Hämeen Sanomat 12.4.2015

Kaleva:

"Kun epänormaali onkin normaalia." 1.6.2006

"Kodin luonne, kurituslaitoksen maine." 31.5.2015

"Tällaista oli Pohjolakodissa: Osa koki mielivaltaa ja ihmisarvon puutetta, osa sai oikaistua syöksykierteen - "Ilman sitä olisin varmaan narkkari, kuollut tai vankilassa. 10.9.2018

Nuorten Ystävät:

"Oikealla asenteella pääsee eteenpäin." Nuorten Ystävät 3/2010

"Koulukoti oli mulle hyvä polku." Nuorten Ystävät 2/2015

"Ainosta tavallinen arki on vaan niin ihanaa!" Nuorten Ystävät 2/2016

Seura:

"Koulukodin nuoret: pääsimme tänne, emme joutuneet. Seura 26.3.2015